

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายมุสลิมกับการจัดการคูดง บ้านจะรังตาดง ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครอบครัวที่ทำสวนคูดง ในหมู่บ้านจะรังตาดง หมู่ที่ 2 ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จำนวน 15 ครัวเรือน รวม 100 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 17 คน นับถือศาสนาอิสลาม และมีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการคูดงในชุมชนจะรังตาดง รวมถึงผู้รู้ด้านศาสนาอิสลาม ดังนี้

2.1 ผู้หญิงและผู้ชายมุสลิมในครอบครัวที่ทำคูดง	จำนวน 9 คน
2.2 ผู้อาวุโส ที่สามารถให้ข้อมูลจำนวน	จำนวน 4 คน
2.3 กรรมการละหมาดกลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำสายบุรีบ้านจะรังตาดง	จำนวน 2 คน
2.4 ผู้รู้ศาสนาอิสลาม ชาย 1 คน หญิง 1 คน	จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญคือ

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์
2. การสนทนากลุ่ม (Group discussion) โดยใช้แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยการสังเกตการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ กับกลุ่มเป้าหมายจากครอบครัวที่ทำคูง ทั้งหญิงและชาย เกี่ยวกับ การแบ่งงานภายในบ้าน การแบ่งงานในคูง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากคูง ซึ่งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนี้ ช่วยรักษาความลับของผู้ให้สัมภาษณ์ เหมาะสำหรับหัวข้อวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นละเอียดอ่อน เช่น ประเด็นศาสนา เครื่องมือวิจัยนี้จะสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย แต่มีข้อจำกัด คือ ต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์นาน และนักวิจัยต้องใช้ระยะเวลาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมกับงานวิจัยในครั้งนี้

สำหรับผู้รู้ด้านศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหญิงและชายในหลักการอิสลาม รวมทั้งมุมมองของกลุ่มเป้าหมายทั้งหญิงและชาย ช่วยให้ผู้วิจัย ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ที่เป็นข้อจำกัดของการศึกษาค้นคว้านี้ เข้าใจมิติด้านบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงและผู้ชายในหลักการอิสลามมากขึ้นและนำไปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งงานทำของหญิงและชายมุสลิมหมู่บ้านจะรังตาตง

2. การสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มแบบเจาะจงกับผู้อาวุโสของหมู่บ้าน และกรรมการกลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำสายบุรีบ้านจะรังตาตง ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับ บริบทชุมชน และสวนคูง รวมทั้ง มุมมอง ความคิดเห็น ความเชื่อ และทัศนคติ ของกลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับการจัดการคูง ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน ในด้านต่างๆ เช่น พฤติกรรม ทัศนคติ ความเชื่อ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกสบายใจเมื่อได้สนทนาร่วมกับสมาชิก ที่มีทัศนคติแบบเดียวกัน ระหว่างการปฏิสัมพันธ์ในช่วงการถูกสัมภาษณ์ สมาชิกภายในกลุ่มจะเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อดีของเครื่องมือวิจัย คือ ประหยัดเวลาในการเก็บข้อมูล เพราะสัมภาษณ์หลายคนในเวลาเดียวกัน ส่วนข้อเสีย คือ หากสมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งมีความคิดเห็นกัน อาจจะไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในวงสนทนาได้ ดังนั้นเครื่องมือการสนทนากลุ่มจึงใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม

ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง กล่าวคือ กับผู้อาวุโส 1 ครั้ง และกับกรรมการกลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำสายบุรีบ้านจะรังตาดง 1 ครั้ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล สำหรับกรรมการกลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำสายบุรีบ้านจะรังตาดง คนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนขึ้น

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

สำหรับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัย สังเกตการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชน สภาพความเป็นอยู่ ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การทำสวนคูขง การประกอบพิธีกรรม การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และการประมงหรือต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น

ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลวิจัยหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยทั้งหมดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น บทสนทนาที่ได้จากการสัมภาษณ์ รูปภาพสภาพแวดล้อมของชุมชนจะรังตาดง โดยใช้ควบคู่กับกล้องถ่ายรูป และเทปบันทึกเสียง

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนี้

1. ทบทวนจากผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย โดยการเขียนข้อมูลที่ได้ แยกหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อและนำข้อมูลไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลว่าถูกต้อง ครบถ้วนตามที่ให้ข้อมูลหรือไม่ อย่างไร
2. ใช้ข้อมูลที่เก็บจากภาคสนาม มากกว่า 2 คนขึ้นไป มาเปรียบเทียบ เช่น ในส่วนข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนและคูขง เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความเหมือนของข้อมูลในแต่ละส่วน แล้วนำมาตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด
3. เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากเทคนิคการเก็บข้อมูลหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับสนทนากลุ่มแบบเจาะจง หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
4. ตรวจสอบจากมุมมองของทฤษฎีต่าง ๆ มาพิจารณาข้อมูลในชุดเดียวกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์เบื้องต้นด้วยการจัดหมวดหมู่ (Typology) และแยกแยะ (Taxonomy) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. การวิเคราะห์ใช้หลักตรรกะ โดยเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูลดิบที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย โดยวิธีการพรรณนาความ

การเตรียมตัวภาคสนามของนักวิจัย

ผู้วิจัยเริ่มประสานงานกับผู้นำอย่างเป็นทางการ ผู้นำธรรมชาติ ชาวบ้าน และผู้นำศาสนา ในชุมชนจางตาดงล่วงหน้าเป็นเวลา 3 เดือน เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ว่ามีความเหมาะสมและคาดว่าจะได้ความรู้ใหม่ เพื่อเข้าใจชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยค้นหากลุ่มเป้าหมายที่ยินยอมเต็มใจในการให้สัมภาษณ์ ด้วยรูปแบบต่างๆ ถึงแม้ว่าผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับแกนนำชุมชนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่งานวิจัยจะต้องศึกษาทุกแง่มุม ข้อค้นพบจากงานวิจัยคาดว่าจะแตกต่างจากประสบการณ์เดิม และเปิดมุมมองใหม่ที่ผู้วิจัยไม่เคยตั้งคำถามหรือตั้งข้อสังเกตมาก่อน ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เพิ่มเติม เช่น แนวคิดเรื่อง gender เพื่อศึกษาว่า บทบาทของผู้หญิงและผู้ชายมุสลิมในการจัดการชุมชนเป็นอย่างไร